

DARNIOS KLAIPĖDOS REGIONO PLĖTROS SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO DIMENSIJOS

AGNĖ ŽERNYTĖ¹ VALENTINA BURKŠIENĖ², EDUARDAS SPIRIAJEVAS³

Klaipėdos universitetas (Lietuva)

ANOTACIJA

Regioninė politika laikoma sėkmingu darnios plėtros siekio realizavimo pasirinkimu. Tačiau darni plėtra neįmanoma be atsakingos verslo elgsenos. Dominuojanti verslo forma yra smulkusis ir vidutinis verslas (SVV), tad pirmiausia šio verslo veiksmams gali lemti darnios plėtros spartą. Straipsnyje išskirtas teorinis SVV dimensijų kompleksas, kurio taikymą turėtų inicijuoti regiono valdžia. Deja, atlikta Klaipėdos regiono savivaldybių planavimo dokumentų analizė leidžia teigti, kad regiono savivaldybės negali būti vertinamos pažangios darnios plėtros kontekste. Savivaldybės SVV dimensijų taikymą vertina nevienodai. Analizuotuose dokumentuose planuojama keletas pavienių priemonių, tačiau dimensijos kompleksiskai neintegruojamos, kas leistų išlaikyti pusiausvyrą tarp esminių darnios plėtros sričių. Ypač neįgijama tyrimo metu nustatyta tendencija, kad nė viename iš analizuotų planavimo dokumentų neintegruojamas SVV dimensijų kompleksas.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *smulkusis ir vidutinis verslas (SVV), dimensijos, darni plėtra, regionas.*

JEL KLASIFIKACIJA: D7, O21, R11, Z0

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rfds.v20i3.1351>

Įvadas

Šiandien skirtingai traktuojama regionų samprata tampa aktualia regioninės politikos dalimi. Svarbiausias regioninės politikos tikslas – mažinti gyvenimo kokybės skirtumus tarp paskirų regionų, užtikrinant visų regionų gyventojų gerovę.

Lietuvai aktuali dvejoja regioninė politika – ES ir jos dalimi esančios Lietuvos nacionalinė regioninė politika. Pastarosios politikos atveju regionai traktuojami kaip jos įgyvendinimo objektai valstybės lygmeniu, įstatyminėje bazėje nustatant, kad regionas – tai apskritis arba iš kelių bendras ribas turinčių apskričių ar savivaldybių Vyriausybės išskirta teritorija, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika (Lietuvos regionų plėtros įstatymas, LR Seimas, 2000).

¹ Agnė Žernytė – Klaipėdos universiteto regionų valdysenos magistrė

El. paštas: agnezrnt@gmail.com

Tel. +370 627 053 11

² Valentina Burkšienė – daktarė (socialiniai mokslai). Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo ir teisės katedros lektorė

Mokslinės kryptys: viešasis administravimas, organizacinis mokymasis, organizacinių žinių kūrimas, darnus vystymasis, strateginis planavimas

El. paštas: v.burksiene@gmail.com

Tel. +370 698 850 03

³ Eduardas Spiriajevas – daktaras (fiziniai mokslai, Geografija 06P), Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo ir Socialinės geografijos katedros docentas, geografijos programų vadovas

Moksliniai interesai: turizmo geografija, ekonominė geografija, turizmo plėtros regioniniai skirtumai, pasienio regionų socialinė ir ekonominė geografija, GIS metodai socialiniuose tyrimuose

El. paštas: geostudijos@gmail.com

Tel. +370 46 398 674

Darnios Lietuvos regionų plėtros problemos gvildenamos ir moksliniuose darbuose. V. Varuškevičius ir I. Lazdinis (2010) skirtumų tarp regionų nemažėjimą įvardijo kaip vieną pagrindinių Lietuvos darnios plėtros idėjų įgyvendinimo problemų. R. Čiegis, J. Ramanauskienė, L. Šimanskienė (2010), taikydami integruoto darnaus vystymosi indekso skaičiavimo metodiką, nustatė, kad net šešių iš dešimties Lietuvos apskričių (Alytaus, Klaipėdos, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės, Telšių) plėtra 2006–2008 m. nebuvo tolygi ir darni. Socialinių, ekonominių ir aplinkos būklės skirtumų tarp šalies regionų ir pačiuose regionuose problemą įvardijo ir J. Bruneckienė, R. Krušinskas (2011). Tuo tarpu T. Tamošiūnas (2009), R. Krankalis, J. Ruibytė, A. Šakytė (2012) išskyrė paskirų Lietuvos teritorijų nedarnumo požymius.

SVV subjektai, kurių pagrindinis tikslas – pelno siekimas, vis dar linkę ekonominį savo veiklos tikslą išskirti aukščiau už aplinkosauginius ir socialinius darnios regiono plėtros tikslus. Todėl siekiant, kad SVV veikla teigiamai veiktų darnią regionų plėtrą, svarbu, jog regionų valdžia, tiesiogiai atsakinga už darnią regionų plėtrą, imtųsi priemonių, skatinančių SVV taikyti darniai plėtrai svarbias dimensijas. Deja, mokslinės literatūros autoriai pastebi, kad viešoji valdžia nelinkusi imtis priemonių, kurios skatintų SVV dimensijų taikymą, ir tai viena iš svarbių priežasčių, ribojančių darnią mažesnių teritorijų bei pačių regionų plėtrą.

Įvairūs autoriai analizuoja pavienes arba pasirinktinai kelias SVV dimensijas, siekiant darnios plėtros: E. Walker, J. Redmond, C. Wang (2008) analizuoja atliekų perdirbimo SVV dimensiją; L. Bonnani, M. Hockenberry, D. Zwarg (2010) – produktų gyvavimo ciklo SVV dimensiją, aptaria jos esmę, naudą SVV subjektams ir darniai plėtrai. Tarp SVV dimensijų, siekiant darnios plėtros, mokslinėje literatūroje skiriamas ir moterų verslumas. Jį savo moksliniuose straipsniuose analizavo: A. Latif, M. Nazar, N. Shah (2011), A. Dodescu, A. Giurgiu (2010), K. T. Çaliyurt (2011). Etninių mažumų verslumo SVV dimensiją savo straipsnyje analizavo S. Dhaliwal, A. Adcroft (2005). Nagrinėdami azijiečių kilmės verslininkų padėtį Jungtinėje Karalystėje, autoriai tiria priežastis, paskatinusias šios tautinės mažumos atstovus imtis verslo, jų vadovaujamų verslų padėti, ypatumus, poveikį darniai ekonomikos plėtrai. T. Lorenzo, L. V. Niekerk, P. Mdlokolo (2007), S. K. Hwang, A. Roulstone (2015) pabrėžia neįgaliųjų verslumo svarbą, siekiant darnios plėtros. I. E. Nikolaou, C. Loizou (2015) dėmesį sutelkia ties SVV dalyvavimo „žaliuosiuose“ viešuosiuose pirkimuose dimensija. Panašią SVV dimensiją skiria A. Tvaronavičienė (2012), išsamiai išanalizavusi „darnųjų“ viešųjų pirkimų konceptą Lietuvos Respublikoje. Inovacijų SVV kūrimo, vystymo, taikymo dimensiją savo moksliniuose darbuose išsamiai analizavo L. Vasilenko, V. Arbačiauskas, J. K. Staniškis (2011), K. Kriščiūnas, J. Greblikaitė (2007), A. O. Asare (2014). W. Wymer, M. J. Polonsky (2015) kaip vieną iš aspektų, kuriuo SVV gali prisidėti prie darnios plėtros, įvardija ekologinę rinkodarą. Straipsnyje nagrinėjama šio reiškinio esmė, nauda SVV subjektams, suinteresuotųjų ir viešosios valdžios vaidmuo, skatinant SVV taikyti ekologinės rinkodaros procedūras.

Kai kurie autoriai savo darbuose išskiria ir analizuoja daugiau nei vieną SVV dimensiją, siekiant darnios plėtros. I. Šivickas, A. Simanavičius, A. Pukis (2010) mini atliekų perdirbimo, inovacijų taikymo, naujų darbo vietų kūrimo, atsinaujinančios energijos šaltinių vartojimo dimensijas. V. Grublienė, S. Lengvinienė (2011) skiria inovacijų taikymo, jaunimo verslumo, naujų darbo vietų kūrimo, SVV darbuotojų mokymų organizavimo aspektus. Tirdami darnios plėtros aspektų taikymą Kinijos SVV, J. Yu, J. Nigel, B. Bell (2007) skiria ekologinių produktų gamybos ir pardavimo, atliekų rūšiavimo ir pakartotinio naudojimo, energijos vartojimo efektyvumo, dalyvavimo teikiant paramą ir labdarą, darbuotojų mokymų bei darbuotojų saugos ir sveikatos dimensijas. Analizuodami savanoriško SVV dimensijų taikymo smulkiosiose turizmo įmonėse praktiką, tam tikras SVV dimensijas (vandens taupymas, energijos vartojimo efektyvumas, atliekų perdirbimas, darbuotojų mokymai aplinkosaugos klausimais, naujų darbo vietų kūrimas, darbuotojų sauga ir sveikata) analizavo M. del M. Alonso-Almeida, L. Bagur-Femenias, J. Llach, J. Perramon (2015). Straipsnyje tiriamą šių SVV dimensijų, siekiant darnios plėtros, tarpusavio įtaka ir įtaka verslo sėkmei. W. A. Laing (2014) nagrinėja atliekų perdirbimo ir pakartotinio naudojimo, popieriaus taupymo, darbuotojų saugos ir sveikatos, ekologinių produktų gamybos ir pardavimo, ekologinių paslaugų teikimo, ekologinio gaminių projektavimo, veiklos vykdymo „žaliuosiuose“ pastatuose, energijos vartojimo efektyvumo bei atsinaujinančiosios energijos šaltinių SVV veikloje vartojimo dimensijas. E. Crals, I. Vereeck (2005) straipsnyje nagrinėja lygių galimybių SVV darbo aplinkoje ir SVV klientų teisių apsaugos užtikrinimo, vaikų darbo SVV reguliavimo,

korupcijos prevencijos, darbuotojų saugos ir sveikatos dimensijas. Socialinės atsakomybės principų diegimą, lygių galimybių darbo aplinkoje ir klientų teisių apsaugos srityje užtikrinimą, vaikų darbo reguliavimą, korupcijos prevenciją, dalyvavimą teikiant labdarą, darbuotojų mokymus, teisingą darbo apmokėjimą savo straipsnyje mini G. Jonkutė, J. K. Staniškis ir D. Dukauskaitė (2011).

SVV dimensijų panaudojimo svarbą darnioje plėtroje pabrėžia V. Grublienė ir S. Lengvinienė (2011), A. Moyeen ir J. Courvisanos (2012), V. Burkšienė ir E. Spiriajevas (2015), pastebėdami esminį SVV veiklos poveikį tiek darniai plėtrai bendraja prasme, tiek darniai regionų plėtrai. Autoriai rekomenduoja šias dimensijas taikyti kompleksiskai, tačiau analizuojamoje mokslinėje literatūroje pasigendama kokios nors bendros SVV dimensijų, svarbių darniai plėtrai, komplekso pasiūlos.

Problema. Siekiant darnios Lietuvos regionų (apskričių) plėtros vis dar kyla problemų, kurios įpareigoja Lietuvos valdžią ieškoti priemonių, galinčių paspartinti darnios regionų plėtros pažangą. Viena tokių priemonių gali tapti SVV dimensijų, siekiant darnios plėtros, skatinimas, jas integruojant į regionų darnios plėtros planavimą. Kadangi SVV yra galingiausia verslo jėga, pajėgi spręsti BVP ir materialinių investicijų mažėjimo, nedarbo augimo ir taršos sukeltas problemas, įgalinti darnios teritorijų plėtros problemų sprendimą, galima teigti, kad teorinių SVV dimensijų komplekso integravimas, planuojant darnią regiono plėtrą, ir skatinimas SVV juos taikyti yra svarbus siekiant darnios plėtros. Esama Lietuvos regionų darnios plėtros būklė leidžia manyti, kad SVV dimensijų (nei pavieniui, nei jų komplekso) nesiima skatinti ir Lietuvos regionų valdžia. Todėl tikslinga skirti teorines SVV dimensijas, galinčias sudaryti svarbių darniai plėtrai SVV dimensijų kompleksą ir nustatyti, kaip jis realiai atsiskleidžia Lietuvos regionų plėtros dokumentuose. Empiriniam tyrimui pasirinktas Klaipėdos regionas. Kaip ir visi Lietuvos regionai, šis regionas privalo planuoti darnos siekius, tačiau esami rodikliai leidžia teigti, kad išnaudojamos ne visos SVV aspektų taikymo galimybės.

Tikslas: išskirti SVV dimensijas, kurios kompleksiskai taikant galima užtikrinti regiono darnios plėtros pažangą ir nustatyti, kaip teorinis SVV dimensijų kompleksas realiai atsiskleidžia, planuojant darnią regiono plėtrą Klaipėdos regione.

Objektas. SVV dimensijos darnioje regiono plėtroje.

Uždaviniai:

- Nustatyti ir apžvelgti teorines SVV dimensijas, kurios gali turėti teigiamos įtakos siekiant darnios regiono plėtros, bei tirti jų taikymą lemiančius veiksnius.
- Ištirti, kaip teorinis SVV dimensijų kompleksas realiai atsiskleidžia planuojant darnią regiono plėtrą Klaipėdos regione.

Metodai. Pirmoje dalyje, taikant mokslinės literatūros analizės metodą, nustatomos ir apžvelgiamos teorinės SVV dimensijos, galinčios turėti teigiamos įtakos darniai regiono plėtrai. Taikant sisteminės analizės metodą, išskirti aspektai susistemunami.

Antroje dalyje, tiriant SVV dimensijų komplekso integravimą į Klaipėdos regiono darnios plėtros planavimą, taikomas kiekybinis duomenų rinkimo metodas – turinio (*kontent*) analizė, kuria tiriamos Klaipėdos regiono savivaldybių planavimo dokumentų (plėtros ir veiklos planų) priemonės. Surinkti duomenys abstrahuojami ir suskirstomi į subkategorijas (aspektus) bei kategorijas (darnios plėtros sritis). Toks grupavimas leidžia nustatyti, kaip SVV dimensijų kompleksas padeda planuoti darnią Klaipėdos regiono plėtrą. Vertinant skirtinguose planavimo dokumentuose ir savivaldybėse numatomas skatinti SVV dimensijas, taikomas lyginamosios analizės metodas. Gauti tyrimo rezultatai vaizduojami grafiškai.

1. Teorinės smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) dimensijos, siekiant darnios plėtros, jų taikymą lemiantys veiksniai

Beveik visą XX a. manyta, kad pagrindinis visuomenės gerovės kūrimo šaltinis pasaulyje yra didžiųjų įmonių veikla, tačiau jau paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais situacija pasikeitė, dėmesį sutelkus į SVV sektorių. Šiandien jau visuotinai pripažįstama, kad SVV vaidina pagrindinį vaidmenį siekiant socioekonominės plėtros tikslų.

SVV subjektų veikla neabejotinai daro įtaką tiek socioekonominei, tiek aplinkosauginei teritorijų plėtrai. Siekiant, kad SVV veikla teigiamai veiktų darnią regionų plėtrą, šio verslo sektoriaus subjektus būtina įtraukti į darnios regionų plėtros procesus. Būtinybę įtraukti SVV subjektus į darnios regionų plėtros procesus didina ir tas faktas, kad SVV yra vyraujanti verslo forma ES ir Lietuvoje, nuo kurios nemažai priklauso regionų darnaus vystymosi mastas.

V. Domarkas, V. Juknevičienė ir R. Kareivaitė (2012), Briška ir R. Rungule (2011), Ž. Simanavičienė, R. Kovaliov ir J. Šubonytė (2011), D. Štreimikienė ir R. Kovaliov (2007) tvirtina, kad be valdžios reguliavimo, savaime negalima užtikrinti socialinių ir aplinkosauginių darnios plėtros tikslų įgyvendinimo. Tai leidžia akcentuoti, kad būtent viešosios valdžios subjektai yra atsakingi už darnios plėtros procesus teritoriniu (taigi ir regioniniu) lygmeniu. Tačiau autoriai pastebi, kad viešojo valdžia nelinkusi imtis priemonių, kurios skatintų taikyti SVV dimensijas, tai tampa vienu iš trikdžių, stabdančių darnios teritorijų plėtros siekį (Yu ir kt., 2007; Lin ir kt., 2010).

Analizuotoje literatūroje pateikiamos SVV dimensijos, kurių taikymas gali prisidėti prie darnios plėtros bendrąja prasme. Regionų kontekstas akcentuojamas labai retai. Tad šiame straipsnyje laikomasi nuostatos, kad SVV aspektai, reikšmingi darniai plėtrai bendrąja prasme, yra reikšmingi ir darniai regiono plėtrai.

Remiantis darnios plėtros konceptualiąja nuostata, kad darni plėtra apima tris pagrindines sritis, visas išgrynintas SVV dimensijas, kurios reikšmingos darniai plėtrai, santykinai galima taip suskirstyti: a) aplinkos; b) socialinės; c) ekonominės. Priskyrimas konkrečiai sričiai grindžiamas pagrindine kiekvieno aspekto charakteristika. *Aplinkos* sričiai priskiriamos tos SVV dimensijos, kurių pagrindinė charakteristika – aplinkos saugumo užtikrinimas ir aplinkosaugos būklės gerinimas. *Socialinėms* priskiriamos tos SVV dimensijos, kurių pagrindinė charakteristika suprantama kaip socialinio darnumo ir teisingumo stiprinimas, gyventojų gerovės užtikrinimas ir plėtra. *Ekonominėms* priskiriamos tos SVV dimensijos, kurių pagrindinė charakteristika – materialinių gyventojų poreikių tenkinimas, ekonominės būklės stabilumo užtikrinimas, darant kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenei.

Toks skirstymas yra santykinis, nes kai kurios dimensijos turi teigiamos įtakos dviem arba net visoms trimis darnios plėtros sritims. Pavyzdžiui, moterų verslumo SVV dimensija priskirta socialinėms SVV dimensijoms, nes jos pagrindinė charakteristika yra socialinė: pirmiausia siekiama užtikrinti moterų gerovę ir lygias galimybes bei teisingumą lyties atžvilgiu. Tačiau šios dimensijos taikymo skatinimas teigiamai veikia ir ekonominę darnios plėtros sritį: didėjančios investicijos, kuriamos ir taikomos inovacijos, kuriama pridėtinė vertė. Inovacijų SVV kūrimo, vystymo ir taikymo dimensija priskirta ekonominėms SVV dimensijoms, nes inovacijos SVV įprastai kuriamos, vystomos ir taikomos, siekiant ekonominės naudos: didesnio ekonominio pranašumo, produktyvumo, konkurencingumo ir ekonominės plėtros. Tiesa, šios dimensijos taikymas gali turėti teigiamos įtakos ir aplinkos (mažinamas neigiamas SVV veiklos poveikis aplinkai) bei socialinei (inovacijomis galima pagerinti žmonių gyvenimą) darnios plėtros sritims.

Atlikus mokslinės literatūros analizę, pavyko išskirti 27-ias SVV dimensijas, kurias taikant SVV gali prisidėti prie darnios plėtros (1 lentelė).

Daugiausia SVV dimensijų (keturiolika), atsižvelgiant į pagrindinę jų charakteristiką, galima priskirti socialinių SVV dimensijų sričiai. Šiek tiek mažiau (devynios) dimensijų laikytinos ekonominėmis SVV dimensijomis. Mažiausiai SVV dimensijų (keturios) priskirtinos ekologinėms. Skirtingomis spalvomis išryškintos dimensijos, susijusios su dviem arba trimis darnios plėtros sritimis. Žymėjimų reikšmės pateikiamos paaiškinime 2 lentelės apačioje.

Susisteminus duomenis nustatyta, kad dauguma SVV dimensijų yra susijusios. Daugelio (aštuoniolikos) SVV dimensijų taikymas, siekiant darnios plėtros, teigiamai veikia dvi darnios plėtros sritis. Aštuonių SVV dimensijų taikymas gali teigiamai paveikti visas tris darnios plėtros sritis. Tik viena SVV dimensija gali būti siejama su jos taikymo teigiama įtaka tik vienai darnios plėtros sričiai. Taigi pagrįstai galima teigti, kad SVV dimensijos, siekiant darnios plėtros, tarpusavyje susijusios, kaip susijusios ir trys darniai plėtrai svarbios sritys: aplinkosauginė, socialinė, ekonominė. Kitaip tariant, dėl jų tarpusavio sąsajų ir teigiamo poveikio daugiau nei vienai darnios plėtros sričiai, šias dimensijas tikslinga taikyti kompleksiskai, tikintis sinerginio efekto.

1 lentelė. SVV dimensijos, teigiamas jų poveikis darnios plėtros sritims

Sritis	SVV dimensijos	Poveikis aplinkos sričiai	Poveikis socialinei sričiai	Poveikis ekonominei sričiai
Aplinkos	Atliekų rūšiavimas perdirbimas ir pakartotinis naudojimas (ES)	+	+	+
	Produktų gyvavimo ciklo vertinimas	+	+	+
	Vandens taupymas, nuotekų mažinimas	+		+
	Popieriaus taupymas	+		+
Socialinė	Vadovų išsilavinimas	+	+	+
	Darbuotojų mokymai (ES)	+	+	+
	Socialinis verslumas (ES)	+	+	+
	Naujų darbo vietų kūrimas (ES)		+	+
	Moterų verslumas (ES)		+	+
	Jaunimo verslumas (ES)		+	+
	Etninių mažumų verslumas		+	+
	Neįgalųjų verslumas		+	+
	Lygių galimybių darbe ir klientų teisių apsaugos srityje užtikrinimas		+	+
	Vaikų darbo reguliavimas		+	+
	Korupcijos prevencija		+	+
	Dalyvavimas teikiant paramą ir labdarą		+	+
	Darbuotojų sauga ir sveikata (ES)		+	+
	Teisingas darbo apmokėjimas		+	
Ekonominė	Dalyvavimas „darniuosiuose“ viešuosiuose pirkimuose	+	+	+
	Inovacijų kūrimas ir taikymas (ES)	+	+	+
	Ekologinių produktų gamyba ir pardavimas, ekologinių paslaugų teikimas (ES)	+	+	+
	Ekologinis gaminių projektavimas (ES)	+		+
	Ekologinė rinkodara	+		+
	Veiklos vykdymas „žaliuosiuose“ pastatuose	+		+
	Energijos vartojimo efektyvumas (ES)	+		+
	Atsinaujinančiosios energijos šaltinių veikloje vartojimas (ES)	+		+
Dalyvavimas „žaliuosiuose“ viešuosiuose pirkimuose	+		+	

PAAIŠKINIMAS: pliuso ženklu žymimas konkretaus SVV dimensijos teigiamas poveikis konkrečiai darnios plėtros sričiai. Tamsiai pilka spalva žymimos SVV dimensijos, kurių taikymas teigiamai veikia visas tris darnios plėtros sritis. Šviesiai pilka spalva žymimos SVV dimensijos, kurių taikymas teigiamai veikia dvi darnios plėtros sritis. Baltame fone nurodomos SVV dimensijos, kurių taikymas teigiamai veikia tik vieną darnios plėtros sritį.

Šaltinis: Sudaryta autorių

2. SVV dimensijos, siekiant Klaipėdos regiono darnios plėtros

2.1. Tyrimo metodologija

Esama nemažai formalų veiksmų, lemiančių SVV dimensijų diegimą. Jie daro poveikį ir formuluoja reikalavimus, kaip taikyti SVV dimensijas. Santykinai juos galima suskirstyti į: a) bendruosius ir b) ES veiksmus. ES veiksmiai, lemiantys SVV dimensijų, siekiant darnios plėtros, diegimą, dar gali būti suskirstyti į: a) ES dokumentus; b) ES struktūrinių ir investicinių fondų (toliau – ESIF) paramą.

Dvylika SVV dimensijų (2 lentelėje šalia jų pažymėta „ES“), siekiant darnios plėtros, laikomos dimensijomis, kurių diegimą lemia ES veiksmiai Lietuvoje, nes jie įvardijami ir ES dokumentuose, kurie priimti 2013–2014 m. Siekiant skatinti šių dimensijų diegimą Lietuvoje, skiriama ESIF parama. Būtent šios dvylika dimensijų pasirinktos empiriniam tyrimui. Laikomasi nuostatos, kad turi būti skatinamas šių dimensijų kompleksinis taikymas smulkiajame ir vidutiniame versle, siekiant užtikrinti darnios regionų plėtros pažangą.

Tyrimui taikytas turinio (*kontent*) analizės metodas. Remiantis 2 lentelės duomenimis, kategorijas sudaro 3 SVV dimensijų sritys, subkategorijas – 12 teorinių SVV dimensijų. Šios kategorijos ir subkategorijos užkoduotos simboliais (3 lentelė).

3 lentelė. Tyrimo kategorijos, subkategorijos ir joms priskirti kodai

Kategorija	Kodas	Subkategorija	Kodas
Aplinkos dimensijos	A	Atliekų rūšiavimas, perdirbimas ir pakartotinis naudojimas	A1
Socialinės dimensijos	S	Darbuotojų mokymai	S1
		Naujų darbo vietų kūrimas	S2
		Socialinis verslumas	S3
		Moterų verslumas	S4
		Jaunimo verslumas	S5
		Darbuotojų sauga ir sveikata	S6
Ekonominės dimensijos	E	Inovacijų kūrimas, vystymas ir taikymas	E1
		Ekologinių produktų gamyba, pardavimas, paslaugų teikimas	E2
		Ekologinis gaminių projektavimas	E3
		Energijos vartojimo efektyvumas	E4
		Atsinaujinančiosios energijos šaltinių veikloje vartojimas	E5

Šaltinis: sudaryta autorių

Siekiant įvertinti, kaip planuojant darnią regionų plėtrą integruojamas SVV aspektų kompleksas, analizuojami galiojantys Klaipėdos regiono savivaldybių planavimo dokumentai, plėtros ir veiklos planai. Veiklos planai pasirinkti, tikintis didesnio objektyvumo. Įvertinus tai, kad su SVV susijusios darnios plėtros dimensijos plėtros planuose nebūtinai turi būti detalizuojamos, papildomai analizuojamos konkrečios tam tikrų veiklos sričių programos. Septynių regiono savivaldybių strateginius veiklos planus sudaro 67 programos. Atlikus ekspertinį vertinimą atrinktos analizuoti 24 programos.

Tyrimą sudarė du etapai: 1) duomenų rinkimas ir 2) duomenų apdorojimas.

Pirmajame etape, domintis konkrečiau analizuojamo plano priemonėmis arba veiklomis, skaičiuojamas subkategorijų vartojimo dažnis regiono ir savivaldybių planavimo dokumentuose. Tiriamas ne visas šių dokumentų tekstas: pasirinkta tirti tik numatytų priemonių dalį, laikantis nuostatos, kad būtent priemonės parodo regionų valdžios realų pasiryžimą skatinti SVV dimensijų taikymą, siekiant darnios plėtros. Kai kuriuose analizuojamuose planuose priemonės papildytos konkrečiais veiksmais / veiklomis (Kretingos ir Šilutės rajonų, Klaipėdos miesto savivaldybės plėtros planuose ir Klaipėdos miesto savivaldybės veiklos plane) ir projektais (Klaipėdos regiono plėtros plane). Šiais atvejais analizuojami ir pateikti veiksmai / veiklos bei projektai, kurie prilyginti priemonėms.

Siekiant nustatyti subkategorijas ir jų vartojimo dažnį tiriamose planavimo dokumentų dalyse, atliekant pirminę apžvalgą išskirti pagrindiniai žodžiai, atitinkantys skatinimo esmę: (pvz., *parama, paremti, teikimas, teikti, pagalba, pagelbėti, stiprinimas, stiprinti, skatinimas, skatinti, rėmimas, remti, sudarymas, sudaryti, įgyvendinimas, įgyvendinti, inicijavimas, inicijuoti*). Tyrime visi žodžiai vartoti be galūnių.

Atliekant tyrimą ieškota pagrindinių žodžių, kurie atitiktų išskirtų subkategorijų esmę. Pavyzdžiui, nustatant subkategoriją E2, atskirai ieškota taip prasidedančių pagrindinių žodžių: *ekolog-, produkt-, pardavim-, paslaug-, teikim-*. Ieškota ir kiekvieną subkategoriją atitinkančių pagrindinių žodžių sinonimų. Pavyzdžiui, subkategorijai E2 ieškota ir pagrindinių žodžių *ekologiškas (žaliasis, aplinkai draugiškas)* ir *produktas (produkcija, gaminys)* sinonimų.

Išrinkti teiginiai abstrahuoti ir priskirti konkrečiai subkategorijai. Tais atvejais, kai ieškant skirtingų žodžių nustatyta ta pati priemonė, ji skaičiuojama vieną kartą, išskyrus atvejus, kai viena priemone numatoma skatinti daugiau nei vienos SVV dimensijos taikymą.

Renkant duomenis svarbu atrinkti tik tuos žodžius ir frazes, kurie susiję su smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) kontekstu, kitaip tariant, priemonėje turi atsiskleisti valdžios siekis skatinti būtent SVV diegti / naudoti / taikyti / dimensijas, siekiant darnios plėtros, arba remti jų taikymą.

Išanalizavus mokslinę literatūrą nustatyta, kad SVV gali būti įvardijamas ne tik šiuo terminu ar jo trumpiniu, bet ir konkrečiai pagal įmonės tipą ar veiklos rūšį. Todėl atliekant turinio (*kontent*) analizę paieška atliekama ir tokių SVV analogų kontekste: *smulkios ir vidutinės įmonės (SVI), labai mažos įmonės, mažos įmonės, vidutinės įmonės, smulkus(is) verslas*.

Analizuojant planavimo dokumentus aptiktas *verslo* arba *verslo įmonės* kontekstas apskritai, neakcentuojant, koks verslo ar įmonės dydis ir kiti parametrai, leidžiantys priskirti SVV kategorijai. Lietuvos statistikos departamento duomenys atskleidžia, kad 2014 m. SVV subjektai Klaipėdos regione sudarė beveik 100 proc. arba absoliučią daugumą visų verslo subjektų⁴. Todėl laikomasi nuostatos, kad planuojamos verslo skatinimo priemonės iš esmės nukreiptos būtent į SVV subjektus. Tad *verslo* ir *verslo įmonių* kontekstas laikomas SVV kontekstu, todėl tinkamas tyrimui.

Gali būti, kad vietoj abstrakčių aukščiau minėtų verslo terminų, analizuojamuose planavimo dokumentuose įvardytos konkrečios verslo rūšys arba sritys. Laikantis aukščiau pagrįstos nuostatos, kad absoliuti dauguma Klaipėdos regiono verslo subjektų priklauso SVV, analizuojamuose planavimo dokumentuose konkrečiai įvardytos verslo sritys tyrime taip pat susiejamos su SVV kontekstu. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis⁵, Klaipėdos regione SVV subjektai veiklą vykdo šiose srityse: žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė, kasyba, karjerų naudojimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas, statyba, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas, saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos, informacija ir ryšiai, finansinė ir draudimo veikla, nekilnojamojo turto operacijos, profesinė, mokslinė ir techninė veikla, administracinė ir aptarnavimo veikla, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra, socialinis darbas, meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla (turizmas). Kadangi kai kuriose ekonominės veiklos srityse gali veikti tiek viešojo sektoriaus, tiek SVV subjektai, kaip viešųjų paslaugų teikėjai (pavyzdžiui, teikiant ikimokyklinio ugdymo arba viešojo transporto paslaugas), atliekant tyrimą skaičiuotos tik tos priemonės, veiksmai arba projektai, kurie susiję išskirtinai su SVV (arba verslo) kontekstu, eliminuojant atvejus, susijusius su viešųjų paslaugų teikimu.

Antrajame tyrimo etape gauti duomenys susisteminti, lyginti ir apdoroti, taikant kiekybinius ir grafinius kartografavimo metodus. Duomenų kartografavimas atliktas *ArcGIS 10.2.1* programa, taikant Lietuvos georeferencinių duomenų bazę *GDB 250 000*.

Duomenų analizės eiga:

1. SVV dimensijos analizuojamos ir įvertinamos subkategorijų bei kategorijų lygmeniu savivaldybių plėtros planuose.
2. SVV dimensijos analizuojamos ir įvertinamos subkategorijų bei kategorijų lygmeniu savivaldybių veiklos planuose.
3. SVV dimensijos įvertinamos, lyginant savivaldybių plėtros ir veiklos planų duomenis.
4. Nustatoma SVV aspektų teorinio komplekto taikymo raiška visuose analizuotuose planuose.

⁴ 2014 m. Skuodo rajono, Neringos, Palangos miesto ir Kretingos rajono savivaldybėse SVI sudarė 100 proc. šiose savivaldybėse veikiančių verslo įmonių skaičiaus, Klaipėdos miesto savivaldybėje – 99,49 proc., Klaipėdos rajono savivaldybėje – 99,54 proc., Šilutės rajono savivaldybėje – 99,69 proc. bendro šiose savivaldybėse veikiančių verslo įmonių skaičiaus, o Klaipėdos regione – 99,61 proc. visų šiame regione veikiančių verslo įmonių skaičiaus. Skuodo, Neringos, Palangos, Kretingos rajono savivaldybėse SVV subjektai sudarė 100 proc. verslo subjektų, Klaipėdos miesto savivaldybėje – 99,59 proc., Klaipėdos rajono savivaldybėje – 99,64 proc., Šilutės rajono savivaldybėje – 99,79 proc. šiose savivaldybėse veikiančių verslo subjektų. Tuo tarpu Klaipėdos regione SVV subjektai sudarė 99,7 proc. visų verslo subjektų (Lietuvos statistikos departamentas, 2015).

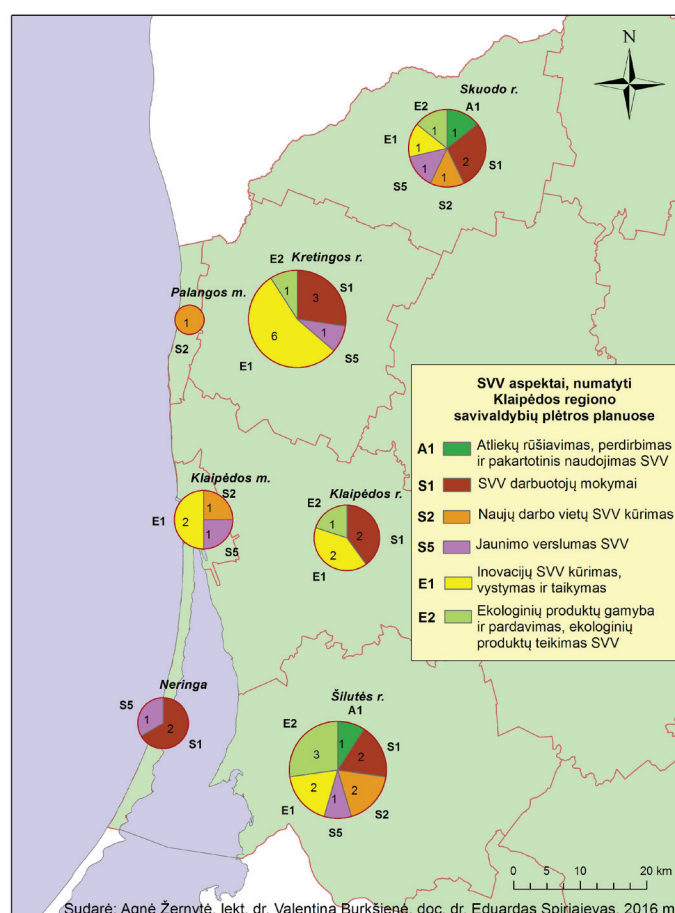
⁵ Prieiga internete: www.stat.gov.lt.

2.2. SVV dimensijų, siekiant darnios Klaipėdos regiono plėtros, empirinio tyrimo rezultatai

SVV dimensijos savivaldybių plėtros planuose

Plėtros planų analizė pagal subkategorijas atskleidė, kad analizuotos savivaldybės kartu paėmus neskaityna net šešių aspektų taikymo: S3 (socialinis verslumas), S4 (moterų verslumas), S6 (darbuotojų sauga ir sveikata), E3 (ekologinis gaminių projektavimas), E4 (energijos vartojimo efektyvumas), E5 (atsinaujinančiosios energijos šaltinių veikloje naudojimas).

Palyginus suplanuotas taikyti SVV dimensijas, akivaizdu, kad savivaldybės skiria joms nevienodą reikšmę. Kaip reikšmingiausią visam regionui bendrai paėmus galima laikyti E1 dimensiją (inovacijų kūrimas, vystymas ir taikymas), kuriai penkios iš septynių savivaldybių numatė net 13 priemonių. Ypač reikšminga ši dimensija Kretingos rajone (6 priemonės). Svarbi ir S1 dimensija (darbuotojų mokymai), kurią į plėtros planus įsitraukė penkios savivaldybės (Kretingos raj. – 3 priemonės, Klaipėdos, Šilutės, Skuodo rajonuose ir Neringoje – po 2).

1 pav. SVV dimensijos Klaipėdos regiono savivaldybių plėtros planuose

Šaltinis: sudaryta autorių

Mažiausiai reikšminga laikytina A1 dimensija (atliekų rūšiavimas, perdirbimas ir pakartotinis naudojimas), įtraukta tik į dviejų savivaldybių – Skuodo raj. ir Šilutės raj. – plėtros planus (po 1 priemonę).

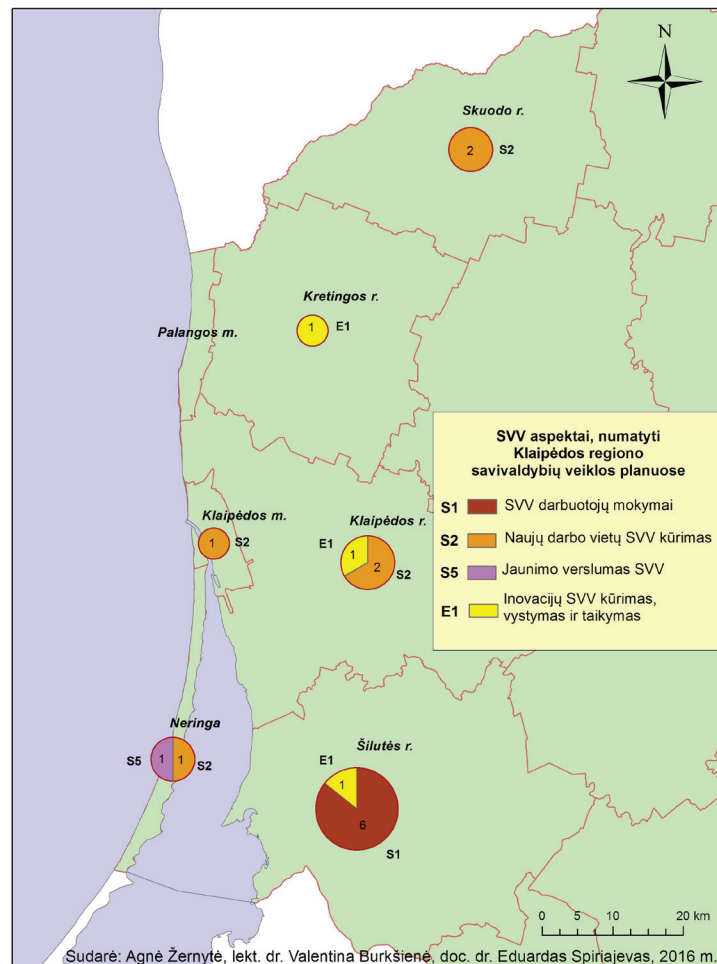
Išreitingavus SVV dimensijas, siekiant darnios plėtros pagal savivaldybes, galima teigti, kad daugiausia priemonių, skirtų SVV dimensijų, siekiant darnios plėtros, taikymui skatinti integruota į Kretingos ir Šilutės rajonų savivaldybių plėtros planus (po 13 priemonių), mažiausiai (1 priemonė) – į Palangos miesto savivaldybės plėtros planą.

Atlikus vertinimą pagal subkategorijas, toliau aspektai vertinami *pagal kategorijas*. Nustatyta (1 pav.), kad tik dviejų (Šilutės ir Skuodo rajonų) Klaipėdos regiono savivaldybių plėtros planuose integruojamos visoms trimis kategorijoms priskirtinos SVV dimensijos, siekiant darnios plėtros. Klaipėdos m. ir Klaipėdos bei Kretingos rajonų plėtros planuose integruojamos dviem kategorijoms – socialinei ir ekonominei – priskiriamos dimensijos. Tuo tarpu Neringos ir Palangos miesto savivaldybių plėtros planuose numatomos priemonės, skirtos tik vienai – socialinei kategorijai priskiriamoms dimensijoms skatinti. Atkreiptinas dėmesys, kad socialinės srities dimensijos dominuoja.

Gauti duomenys leidžia tvirtinti, kad Klaipėdos regiono savivaldybių planuose darnios plėtros principas neišlaikomas. Nors pirmoje dalyje pagrįsta, kad daugelis SVV dimensijų teigiamai veikia daugiau nei vieną darnios plėtros sritį (1 lentelė), tendencija, kai daugumos savivaldybių planuose neintegruojamos dimensijos priskirtinos visoms trimis darnios plėtros sritims, vertintina kaip neigiama, rodanti, kad nesilaikoma darnios plėtros konceptualiosios nuostatos, neišlaikant pusiausvyros tarp darnią regiono plėtrą užtikrinančių sričių.

SVV aspektai savivaldybių veiklos planuose

Atlikus plėtros planų analizę, analogiškas tyrimas atliekamas su savivaldybių veiklos planais. Veiklos planai yra 3 metų trukmės planavimo dokumentai, kuriuose konkretizuojami plėtros planų uždaviniai ir priemonės. Gauti rezultatai pavaizduoti 2 paveiksle.

2 pav. SVV dimensijų situacija savivaldybių veiklos planuose

Šaltinis: sudaryta autorių

2 paveiksle pateikti duomenys *pagal subkategorijas* leidžia teigti, kad savivaldybių veiklos planuose, kaip ir plėtros planuose, numatoma skatinti ne visas SVV dimensijas (tik 4 iš 12). Taigi neskatintinų di-

mensijų savivaldybių veiklos planuose yra daugiau nei savivaldybių plėtros planuose. Todėl galima teigti, kad savivaldybių valdžios atstovai nesistengia kuo greičiau integruoti SVV dimensijų, kas leistų paspartinti darnią plėtrą. Atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybės aktyviau planuoja taikyti socialinius aspektus ir nė viena neįtraukė jokių priemonių skatinti aplinkos aspektą (A1). Ši situacija leidžia dar kartą patvirtinti, kad planuodamos ateitį Klaipėdos regiono savivaldybės nesilaiko darnios plėtros konceptualiosios nuostatos – reikalavimo derinti sprendimus tarp trijų esminių darnios plėtros sričių.

Išreitingavus SVV dimensijas pagal savivaldybes, galima teigti, kad daugiausia priemonių, skirtų SVV dimensijų taikymui skatinti, kaip ir savivaldybių plėtros planuose, integruota į Šilutės raj. savivaldybės veiklos planą (7 priemonės). Tuo tarpu Palangos m. savivaldybės veiklos plane nėra nė vienos SVV dimensijų taikymą skatinančios priemonės.

Atlikus savivaldybių veiklos planų SVV dimensijų vertinimą *pagal kategorijas* nustatyta, kad nė viename savivaldybių veiklos plane neintegruojamos visoms trimis kategorijoms priskirtinos SVV dimensijos, siekiant skatinti darnią plėtrą. Tai reiškia, kad nė viename iš savivaldybių veiklos planų neišlaikyta pusiausvyrą tarp darnios regionų plėtros sričių – nesilaikoma konceptualiosios darnios plėtros nuostatos. Tik dviejų savivaldybių (Klaipėdos ir Šilutės rajonų) veiklos planuose integruotos dviem kategorijoms (socialinei ir ekonominei) priskiriamos dimensijos. Keturių savivaldybių veiklos planuose integruojamos vienai kategorijai priskiriamos SVV dimensijos. Palangos miesto savivaldybės veiklos plane, kaip minėta, SVV dimensijos iš viso neintegruotos.

SVV aspektų lyginamoji analizė skirtingų planų kontekste

Lyginamoji analizė atskleidė, kad savivaldybių plėtros planuose skatintinų SVV dimensijų išskiriama daugiau nei savivaldybių veiklos planuose. Tai leidžia teigti, kad ilguoju periodu savivaldybių plėtrą numatančiuose dokumentuose išskiriamos SVV dimensijos neperkeltos į artimiausius savivaldybių planus. Kitaip tariant, savivaldybės nesiekia skatinti darnumo SVV kontekste nedelsiant.

Palyginus planuojamas SVV dimensijas savivaldybių plėtros ir veiklos planuose, akivaizdu, kad prasčiausi yra Palangos savivaldybės rodikliai: vienas aspektas (S2) – plėtros plane ir nė vieno – veiklos plane. Palyginus plėtros ir veiklos planų duomenis, kardinaliai keičiasi Kretingos rajono situacija. Įvertinus plėtros planus, Kretingos rajono savivaldybė išskirta kaip viena daugiausiai priemonių planuojančių savivaldybių. Tačiau įvertinus veiklos planus, susidarė priešinga situacija – ji tapo viena mažiausiai priemonių, skirtų SVV aspektų taikymui skatinti, integruojančių savivaldybių. Tai leidžia pateikti išvargą, kad ši savivaldybė, nors iš esmės ir ketina integruoti SVV dimensijų taikymą skatinančias priemones, tačiau to neplanuoja daryti per artimiausius trejus metus.

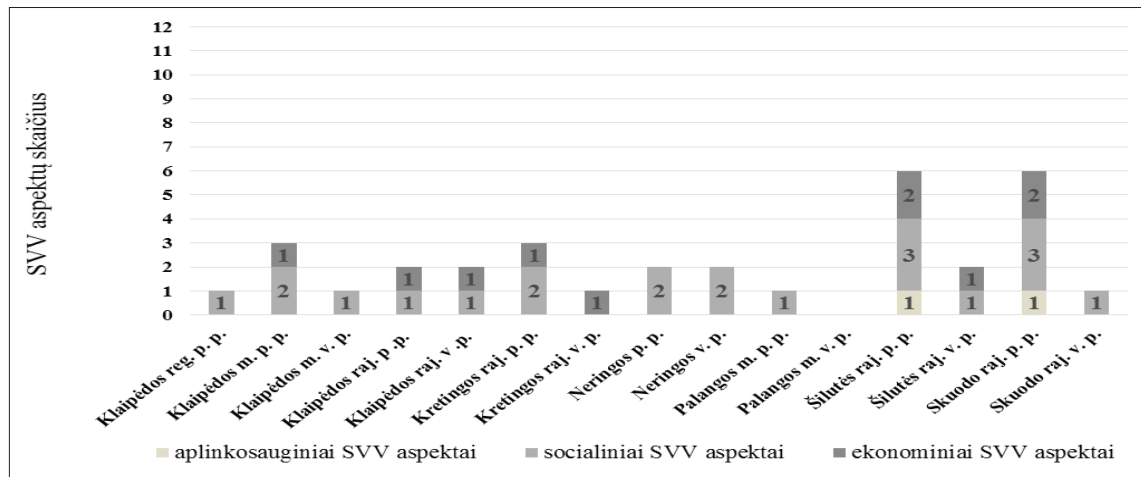
SVV dimensijų teorinio komplekto taikymo raiška analizuotuose planuose

Palyginus SVV dimensijų skaičių skirtinguose planavimo dokumentuose, būtina nustatyti, kaip juose atsiskleidžia SVV dimensijų kompleksinis taikymas (3 pav.).

Dimensijos, pažymėtos pagal priklausymą kategorijoms (darnios plėtros sritims), siekiant vizualiai išryškinti, ar planuojant priemones kreipiamas dėmesys į darnios plėtros konceptualiąją nuostatą.

Kaip rodo 3 paveiksle pateikti susisteminti duomenys, nė viename iš analizuotų planavimo dokumentų neintegruojamas visas SVV dimensijų kompleksas (3 lentelė). Be to, akivaizdu, kad daugelyje analizuotų planavimo dokumentų nesiremiama darnios plėtros koncepcija.

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad savivaldybių planavimo dokumentuose SVV dimensijoms skiriama nevienoda reikšmė; jų taikymui skatinti numatytas skirtingas priemonių skaičius, prioritetas teikiamas skirtingoms SVV dimensijoms. Daugelyje analizuotų dokumentų (išskyrus Šilutės ir Skuodo rajonų plėtros planus) numatytos priemonės leidžia teigti, kad neatsižvelgiama į galimybę skatinant SVV diegti tam tikras dimensijas, kurios leistų greičiau siekti darnumo.

3 pav. SVV dimensijų skaičius Klaipėdos regiono ir savivaldybių planavimo dokumentuose (p.p. – plėtros planas; v.p. – veiklos planas)

Šaltinis: sudaryta autorių

Išvados

SVV dimensijos – tai SVV ypatybės, kurias galima išnaudoti siekiant darnios regionų plėtros. Moksliniuose darbuose įprastai pateikiamos SVV dimensijos, kurių taikymas gali prisidėti prie darnios plėtros bendrąja prasme, labai retai akcentuojant regionų kontekstą. Atlikta mokslinės literatūros analizė leido išgryninti 27 SVV dimensijas (skirstytinas į aplinkosaugines, socialines ir ekonomines), galinčias teigiamai veikti įvairių teritorinių vienetų, taigi ir regionų, darnią plėtrą. Tai leidžia teigti, kad galima pasiūlyti SVV dimensijų kompleksą, kurio taikymą skatinanti regionų valdžia galėtų užtikrinti regionų darnios plėtros pažangą. Šiai idėjai pritaria ir mokslinės literatūros autoriai. Kompleksiškai taikyti SVV dimensijas būtina dėl jų tarpusavio sąsajų ir teigiamo poveikio daugiau nei vienai darnios plėtros sričiai, tikintis sinerginio efekto.

Teorinių SVV dimensijų taikymo svarbą pastebi ne tik mokslinės literatūros autoriai. Esama nemažai viešojoje erdvėje formalizuotų veiksmų (tarptautinių reglamentų ir standartų, investicinių fondų paramos mechanizmų), lemiančių SVV diegimą. Šiais veiksniais SVV skatinamas taikyti darnios plėtros pažangą užtikrinančias dimensijas bei formuluojami reikalavimai, kaip viešojo valstybių ir regionų valdžia turėtų skatinti SVV dimensijų taikymą. Nepaisant šių veiksmų svarbos, jie patys savaime negarantuoja SVV dimensijų realizavimo, siekiant darnios plėtros. Kad SVV dimensijos, siekiant darnios plėtros, tikrai paspartintų regionų darnios plėtros pažangą, svarbu, kad regionų valdžia, kuri yra tiesiogiai atsakinga už darnią regionų plėtrą, tinkamai skatintų šių dimensijų taikymą. Kitaip tariant, regiono valdžia turi numatyti priemones, kurios skatintų regiono SVV diegti darnios plėtros pažangą užtikrinančias dimensijas.

Remiantis Klaipėdos regione atlikto tyrimo duomenimis nustatyta, kad savivaldybių planavimo dokumentuose SVV dimensijoms skiriama nevienoda reikšmė. Skirtinguose planavimo dokumentuose SVV dimensijų taikymui skatinti numatytas skirtingas priemonių skaičius, prioritetas teikiamas skirtingoms SVV dimensijoms. Mažiau SVV dimensijų integruojama į savivaldybių veiklos, o ne į plėtros planus. Tai leidžia teigti, kad ilguoju periodu savivaldybių plėtrą numatančiuose dokumentuose suplanuotų SVV dimensijų artimiausiu metu neplanuojama įgyvendinti.

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad regiono savivaldybės negali būti vertinamos kaip pažangios darnios plėtros kontekste. Ypač neigiama tyrimo metu nustatyta tendencija – nė viename iš analizuotų planavimo dokumentų neintegruojamas SVV dimensijų kompleksas. Taigi siekiant regiono darnios plėtros išnaudojamos ne visos galimybės.

Literatūra

- Alonso-Almeida, M. del M., Bagur-Femenias, L., Llach, J. et al. (2015). Sustainability in small tourist businesses: the link between initiatives and performance. *Current Issues in Tourism*, p. 1–20. Prieiga internete: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13683500.2015.1066764>.
- Asare, A. O. (2014). Strengthening innovation performance among SME's in tema metropolitan of Ghana. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, No. 7, p. 19–28.
- Bonanni, L., Hockenberry, M., Zwarg, D., et al. (2010). Small Business Applications of SourceMap: *A Web Tool for Sustainable Design and Supply Chain Transparency*. Proceedings of the 28th international conference on Human factors in computing systems. doi.org/10.1145/1753326.1753465.
- Briška, I., Rungule, R. (2011). Sustainable development: changes in the evaluation of environmental risks in Latvia. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, No. 1 (25), p. 36–43.
- Bruneckienė, J., Krušinskas, R. (2011). ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 16, p. 127–136.
- Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2015). Smulkiojo ir vidutinio verslo struktūra ir teritorinė sklaida Lietuvos Kuršių marių regione. *Regional Formation and Development Studies*, Nr. 1 (15), p. 19–35.
- Çaliyurt, K. T. (2011). Importance of Financial Management Knowledge in Small and Medium Enterprises (SMEs) Managing by Women. *Trakya University Journal of Social Science*, No. 2, p. 327–353.
- Crals, E., Vereeck, L. (2005). The affordability of sustainable entrepreneurship certification for SMEs. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, No. 12, p. 173–183.
- Čiegis, R., Ramanauskienė, J., Šimanskienė, L. (2010). *Lietuvos regionų darnaus vystymosi vertinimas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Davulis, G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir makroekonominis efektyvumas. *Vadyba*, Nr. 1 (22), p. 19–29.
- Dhaliwal, S., Adcroft, A. (2005). Sustainability and ethnic minority businesses an examination of the Asian business sector in the UK. *Journal of Asia Entrepreneurship and Sustainability*, No. 1 (1), p. 1–19.
- Dodescu, A., Giurgiu, A. (2010). The Gender gap in Entrepreneurship in Western Romania. *Proceedings of the European Conference on Management, Leadership & Governance*, p. 111–118.
- Domarkas, V., Juknevičienė, V., Kareivaitė, R. (2012). Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 3, p. 461–472. doi.org/10.5755/j01.pppa.11.3.250.
- European Commission. (2014). Annual Report on European SMEs 2013/2014 – A Partial and Fragile Recovery. Final Report. *European Union*, p. 14–15.
- Grublienė, V., Lengvinienė, S. (2011). Valstybės parama kaip smulkiojo ir vidutinio verslo darnaus vystymosi prielaida. *Management theory and studies for rural business and infracture development*, Nr. 1 (25), p. 107–115.
- Hwang, S. K., Roulstone, A. (2015). Enterprising? Disabled? The status and potential for disabled people's microenterprise in South Korea. *Disability & Society*, No. 1, p. 114–129.
- Yu, J., Nigel, J., Bell, B. (2007). Building a sustainable business in China's small and medium-sized enterprises (SMEs). *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, No. 1, p. 19–43.
- Jonkutė, G., Staniškis, J. K., Dukauskaitė, D. (2011). Social Responsibility as a Tool to Achieve Sustainable Development in SMEs. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 3 (57), p. 67–81.
- Klaipėdos miesto savivaldybės taryba. (2014). *Klaipėdos miesto savivaldybės 2013–2020 metų strateginis plėtros planas*. Nr. T2-336. Klaipėda.
- Klaipėdos miesto savivaldybės taryba. (2013). *Klaipėdos miesto savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas*. Nr. T2-79. Klaipėda.
- Klaipėdos rajono savivaldybės taryba. (2014) (aktuali redakcija). *Klaipėdos rajono plėtros strateginis planas 2009–2020 m. su situacijos analize*. Nr. T11-372. Gargždai.
- Klaipėdos rajono savivaldybės taryba. (2011). *Klaipėdos rajono savivaldybės strateginis veiklos planas 2015–2017 m.* Nr. T11-372. Gargždai.
- Kretingos rajono savivaldybės taryba. (2015). *Kretingos rajono savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas*. Nr. T2-31. Kretinga.
- Kretingos rajono savivaldybės taryba. (2014). *Kretingos rajono savivaldybės 2014–2020 metų plėtros planas*. Nr. T2-163. Kretinga.
- Kriščiūnas, K., Greblkaitė, J. (2007). Entrepreneurship in Sustainable Development: SMEs Innovativeness in Lithuania. *Engineering Economics*, Nr. 4 (54), p. 20–26.

- Laing, W. A. (2014). Small business environmental sustainability: Student-applied practices. *Journal of Sustainability and Green Business*, Nr. 2, p. 1–13.
- Latif, A., Nazar, M. S., Shah, N. (2011). Women Entrepreneur in Small Medium Enterprises (SMEs) and their Contribution on Sustainable Economic Development in Sindh. *Journal of Sustainable Development*, Nr. 4, p. 230–235.
- Lin, C. Y., Ho, I. H. (2010). The influences of environmental uncertainty on corporate green behavior: An empirical study with small and medium-size enterprises. *Social behavior and personality*, Nr. 38 (5), p. 691–696.
- Lorenzo, T., Niekerk, L. V., Mdlokolo, P. (2007). Economic empowerment and black disabled entrepreneurs: Negotiating partnerships in Cape Town, South Africa. *Disability and Rehabilitation*, No. 29 (5), p. 429–436.
- LR Seimas. (2000). *LR Regioninės plėtros įstatymas*. Nr. VIII-1889. Vilnius.
- Moyeen, A., Courvisanos, J. (2012). Corporate social responsibility in regional small and medium-sized enterprises in Australia. *Australasian Journal of Regional Studies*, No. 3, p. 364–391.
- Neringos savivaldybės taryba. (2015). *Neringos savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas*. Nr. T1-17. Neringa.
- Neringos savivaldybės taryba. (2013). *Neringos savivaldybės strateginis plėtros planas 2014–2020 metams*. Nr. T1-91. Neringa.
- Nikolaou, I. E., Loizou, C. (2015). The Green Public Procurement in the midst of the economic crisis: is it a suitable policy tool? *Journal of Integrative Environmental Sciences*, No. 1, p. 49–66.
- Palangos miesto savivaldybės taryba. (2015). *Palangos miesto savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas*. Nr. T2-12. Palanga.
- Palangos miesto savivaldybės taryba. (2011). *Palangos miesto strateginis plėtros planas iki 2020 metų*. Nr. T2-19. Palanga.
- Skuodo rajono savivaldybės taryba. (2015). *Skuodo rajono savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas*. Nr. T9-19. Skuodas.
- Skuodo rajono savivaldybės taryba. (2013). *Skuodo rajono savivaldybės strateginis plėtros 2014–2020 metų planas*. Nr. T9-140. Skuodas.
- Šilutės rajono savivaldybės taryba. (2014). *Šilutės rajono savivaldybės 2015–2017 m. strateginis veiklos planas*. Nr. T1-236. Šilutė.
- Šilutės rajono savivaldybės taryba. (2013). *Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 metų strateginis plėtros planas*. Nr. T1-922. Šilutė.
- Simanavičienė, Ž., Kovaliov, R., Šubonytė, J. (2011). Įmonių socialinės atsakomybės skatinimo politikos Lietuvoje SSGG analizė. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 16, p. 605–611.
- Šivickas, I., Simanavičius, A., Pukis, A. (2010). Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui įtakos darniam vystymuisi vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 792–798.
- Štreimikienė, D., Kovaliov, R. (2007). Verslas ir darnaus vystymosi įgyvendinimas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 41, p. 151–167.
- Tamošūnas, T. (2009). Sustainable development of regions: the systematic research of Šiauliai region social and economic development. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, Nr. 17 (2), p. 114–121.
- Tvaronavičienė, A. (2012). Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darniojo vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumento naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės. *Verslas: teorija ir praktika*, Nr. 13 (3), p. 197–207.
- Varuškevičius, V., Lazdinis, I. (2010). *Darnaus vystymosi politika ir valdymas*. Vilnius: MRU Leidybos centras.
- Vasilenko, L., Arbačiauskas, V., Staniškis, J. K. (2011). Sustainable Innovation Implementation in the Baltic Sea Region SMEs: Barriers and Incentives. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 3(57), p. 57–66.
- Walker, E., Redmond, J., Wang, C. (2008). Waste Recycling: Local Methods for Successful Interaction With Small Business. *ECU Publications*, p. 1–29.
- Wymer, W., Polonsky, M. J. (2015). The Limitations and Potentialities of Green Marketing. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, No. 27, p. 239–262.

ASPECTS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF KLAIPĖDA REGION

AGNĖ ŽERNYTĖ, VALENTINA BURKŠIENĖ, EDUARDAS SPIRIAJEVAS
Klaipėda University (Lithuania)

Summary

Regional concept has become very important for a successful sustainable development in a contemporary world. The most important objective of a regional policy is to reduce differences of the life quality among regions, ensuring the well-being for every single person. Lithuania as a part of European Union (EU) has an obligation to implement both EU and national regional policy. For that aim in our country we have ten counties (regions), which actually are on a quite different development level. Authors (Varuškevičius and Lazdinis, 2010; Bruneckienė and Krušinskas, 2011) argue that regional differences are very serious restrictions for sustainable development. According to R. Čiegis, J. Ramanauskienė, L. Šimanskienė (2010), even development of six regions' of ten is counted as unsustainable. Differences in social, economic and ecological conditions among the regions as well as inside them are also emphasised in the papers of authors (Bruneckienė and Krušinskas, 2011; Tamošiūnas, 2009; Krankalis, Ruibytė and Šakytė, 2012).

V. Grublienė ir S. Lengvinienė (2011), A. Moyeen ir J. Courvisanos (2012), V. Burkšienė and E. Spiriajevas (2015) distinguish the role of small and medium-sized business (SMB) for the success of sustainable development. SMB is stated as a most powerful business force, which is able to deal with problems of GDP, material investment, pollution, unemployment, etc. Therefore, appropriate activities or performances of SMB can either push forward or pull back from sustainability and sustainable development. Many authors analyse several aspects which could be used by SMB and suggest that regional authorities are directly responsible for taking proper measures to encourage SMB to apply these aspects in business. Some authors suggest from one to several aspects such as recycling, women or youth business, disabled or ethnic minorities business, green business, innovations, sustainable public procurement, ecologic marketing, etc. The authors also recommend to implement aspects as a complex, which fits requirements of a triple bottom line (cohesion of economic, social and environmental dimensions of sustainable development). Literature's analysis revealed that no one of them offers any single complex of these aspects. Therefore, after considerate literature's analysis twenty-seven aspects of SMB selected and suggested as having a very positive impact on sustainable development by the authors of this paper. Twelve of them are encouraged by EU in the form of either regulation or granting. These twelve aspects used for the survey of strategic documents of Klaipėda region municipalities.

Therefore, the aim of this paper is to define small and medium-sized business aspects. If applied consistently and as a complex, these aspects may ensure progress of sustainable development of the region and to analyse, in what extent the full set of small and medium-sized business aspects actually reflect scheduled sustainable development of the region in the context of the Klaipėda region.

First of all, a complex or a set of SMB aspects was selected and later divided into three categories, reflecting dimensions of a triple bottom line: economic, social and environmental. Cohesion to a particular dimension has been made after evaluation the most impact of each aspect on one of them. Such division is only relative, because that was found that majority aspects are related to two or even all three dimensions.

Long-termed strategies as well as short-termed planning documents of seven municipalities of Klaipėda region were analysed using content analysis method. The analysis helped to calculate measures in every strategy, which would prompt SMB to integrate aspects for sustainable development.

The paper concludes that sustainable development's progress can be encouraged by a set of small and medium-sized business aspects. Nevertheless, it is very important that regional authorities will promote

application of these aspects. The research results suggest that the set of small and medium-sized business aspects will be integrated, while planning sustainable development of the Klaipėda region by encouraging small and medium-sized businesses to implement the aspects into sustainable development or support their application. Consequently, not all opportunities have been utilised in pursuing sustainable development's progress. The findings prove that Klaipėda region is not sustainable and does not strive to become such in upcoming years.

KEYWORDS: *small and medium-sized business, aspects, sustainable development, region.*

JEL CODES: D7, O21, R11, Z0

Gauta: 2016.09.04
Priimta: 2016.09.16
Priimta spaudai: 2016.10.02